

FRANCISZEK MRÓZ
KRAKÓW

SANKTUARIA PAŃSKIE POWSTAŁE W POLSCE PO ZAKOŃCZENIU II WOJNY ŚWIATOWEJ. GENEZA I FUNKCJONOWANIE

Zakończenie II wojny światowej i odzyskanie przez Polskę niepodległości wpłynęło na ożywienie ruchu pątniczego do wielu ośrodków pielgrzymkowych i ich rozwój. W 1946 r. do sanktuarium na Jasnej Górze przybyło około 2 mln. pielgrzymów, do Kalwarii Zebrzydowskiej 230 tys., do Piekar Śląskich około 300 tys., a na Górę św. Anny 150 tys. osób¹. Powojenny okres rozwoju sanktuariów trwał jednak bardzo krótko, ze względu na antyreligijną i antykościelną politykę prowadzoną przez władze komunistyczne. We wrześniu 1945 r. Rada Ministrów Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej stwierdziła w uchwale, że zawarty w 1925 r. konkordat z Stolicą Apostolską przestał obowiązywać. Od 1949 r. ówczesne władze Polski Ludowej rozpoczęły ograniczenia i prześladowania Kościoła. Służby bezpieczeństwa aresztowały kilkuset księży, a Episkopat Polski oskarżono o inspirowanie antypaństwowej działalności kleru. Wprowadzone zostały zarządzenia administracyjne, które miały na celu utrudnić, a nawet uniemożliwić organizowanie pielgrzymek, zwłaszcza pieszych, do miejsc świętych. Wśród sanktuariów Pańskich, taka sytuacja miała miejsce m.in. w sanktuariach w Kalwarii Zebrzydowskiej, Kalwarii Pałacowskiej, Pakości, Galewie, Wielkiej Woli oraz w podkrakowskiej Mogile².

¹ A. Jackowski, I. Sołjan, E. Bilka-Wodecka, *Religie świata. Szlaki pielgrzymkowe. Wielka encyklopedia geografii świata*, t. 15, Poznań 1999, s. 164.

² Por. S. Cyl, *Galewskie Wzgórze Przemienienia*, Włocławek 1999, s. 44-45; Z. Wojciechowski, *Kalwaria Pakoska. Materiały do dziejów klasztoru oo. franciszkanów-reformatów, kalwarii, kościołów i miasta Pakości*, Pakość 2003, s. 59.

W obronie chrześcijańskiej tożsamości narodu stanął Prymas Polski ks. kard. Stefan Wyszyński. Jego nieugięta i bezkompromisowa postawa wobec prowadzonej przez rząd Polski zorganizowanej ateizacji społeczeństwa miała ogromne znaczenie w kształtowaniu świadomości polskich katolików. Za tę postawę oraz stanowczy protest wobec aresztowania w styczniu 1951 r. bpa kieleckiego ks. Czesława Kaczmarka, Prymas Stefan Wyszyński został 25 września 1953 r. aresztowany i bez wyroku sądowego internowany do 28 października 1956 r. Podczas internowania w klasztorze w Komańczy w sierpniu 1956 r., Prymas Wyszyński podjął inicjatywę odrodzenia religijno-moralnego społeczeństwa polskiego – Wielkiej Nowenny przed Tysiącleciem Chrztu Polski. Zapoczątkował ją Jasnogórskimi Ślubami Narodu Polskiego, które w jego imieniu odczytał na Jasnej Górze bp Michał Klepacz 26 sierpnia 1956 r. Po wyjściu z więzienia, kard. Wyszyński zainicjował w 1957 r. peregrynację kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej po wszystkich parafiach. Ten przygotowany przez niego program odnowy religijnej i moralnej Polaków uwieńczony został ogólnopolskimi uroczystościami Millenium Chrztu Polski w 1966 r. W okresie Wielkiej Nowenny przed Tysiącleciem Chrztu Polski pielgrzymowanie do sanktuariów przybrało ponownie charakter patriotyczny, zaś same sanktuaria stały się jednymi z głównych bastionów wiary katolickiej w komunistycznym państwie.

Przełomowym wydarzeniem w dziejach Kościoła katolickiego i Polski był wybór metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły na Papieża (16 października 1978 r.) oraz powstanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” (sierpień 1980 r.) Oba te wydarzenia uświadomiły Polakom ich narodową tożsamość i suwerenność oraz zadecydowały o upadku ustroju komunistycznego w Polsce. Od przełomu lat 70 i 80. XX w. rozpoczął się nowy etap funkcjonowania ośrodków pielgrzymkowych i dynamiczny rozwój pątnictwa w Polsce. Ogromny wpływ na rozwój wielu polskich sanktuariów odegrały pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do Ojczyzny, a także wyniesienie na ołtarze przez Papieża polskich świętych i błogosławionych.

Głównym celem prezentowego opracowania jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: jaka jest geneza sanktuariów Pańskich w Polsce powstałych po zakończeniu II wojny światowej?; jakie czynniki miały wpływ na powstanie analizowanych sanktuariów? oraz jaka jest ranga tych sanktuariów we współczesnej sieci ośrodków pielgrzymkowych w Polsce?

Obecnie w Polsce funkcjonuje 97 sanktuariów Pańskich³. Pomimo iż sta-

³ Sanktuaria Pańskie to miejsca w Ziemi Świętej uświęconej życiem Jezusa Chrystusa oraz miejsca i świątynie w całym świecie, upamiętniające Jego życie i dzieło, z wizerunkami przedstawiającymi tajemnice życia, męki, śmierci i zmartwychwstania Zbawiciela oraz z replikami Świętych Schodów i Świętego Grobu. Do tego typu sanktuariów należą również kalwarie oraz kościoły i kaplice, w których przechowuje się relikwie Męki Pańskiej (m.in. relikwie Drzewa Krzyża Świętego i narzędzi Męki Pańskiej), jak też sanktuaria Trójcy Świętej, Bożego Miłosierdzia, eucharystyczne i Bożej Opatrzności. Por. W. Zaleski - M. J. Lempiccy (oprac.), *Sanktuaria Polskie. Katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich*, War-

nowią one zaledwie 12% ogółu ośrodków pielgrzymkowych w naszym kraju, zawsze zaznaczały trwałą obecność w sieci sanktuariów na ziemiach polskich⁴. Największy wpływ na ukształtowanie współczesnej sieci Pańskich *loca sacra* w Polsce miał nasilony w okresie odnowy potrydenckiej kult Męki Pańskiej, Eucharystii i cudownych wizerunków, oraz rozwinięty od końca lat 90. XX wieku kult Bożego Miłosierdzia w formach proponowanych przez św. s. Faustynę Kowalską.

Powstanie i rozwój sanktuariów Pańskich po zakończeniu II wojny światowej był wynikiem wielu czynników – religijnych, historycznych, geograficznych i polityczno-społecznych, z których na pierwszy plan wysuwają się przede wszystkim: rozwój kultu Bożego Miłosierdzia w formach proponowanych przez św. s. Faustynę Kowalską, transllokacja obrazów z sanktuariów Pańskich położonych na terenach przejętych w 1945 r. przez ZSRR, rozwój ruchu pielgrzymkowego w okresie Wielkiej Nowenny przed Tysiącleciem Chrztu Polski, wybór metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły na Papieża, przemiany polityczno-społeczne po 1989 r., pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski oraz obchody Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa 2000 r. (por. ryc. 1).

W sumie, w latach 1945-2010 powstało w Polsce 39 sanktuariów Pańskich (ponad 40% ogółu), w tym 4 sanktuaria powstałe w wyniku transllokacji kultu z dawnych terenów wschodnich Rzeczypospolitej (tab. 1, ryc. 2). Należy zaznaczyć, że wiele Pańskich *loca sacra* powstałych przed II wojną światową zostało po 1990 r. potwierdzonych dekretemi ordynariuszy miejsca (m.in. sanktuaria w: Bielanych koło Kęt, Ciężkowicach, Elblągu, Imbramowicach, Jankowicach-Rybnickich, Jodłowej, Kętach, Przegini, Wieruszowie i Warszawie).

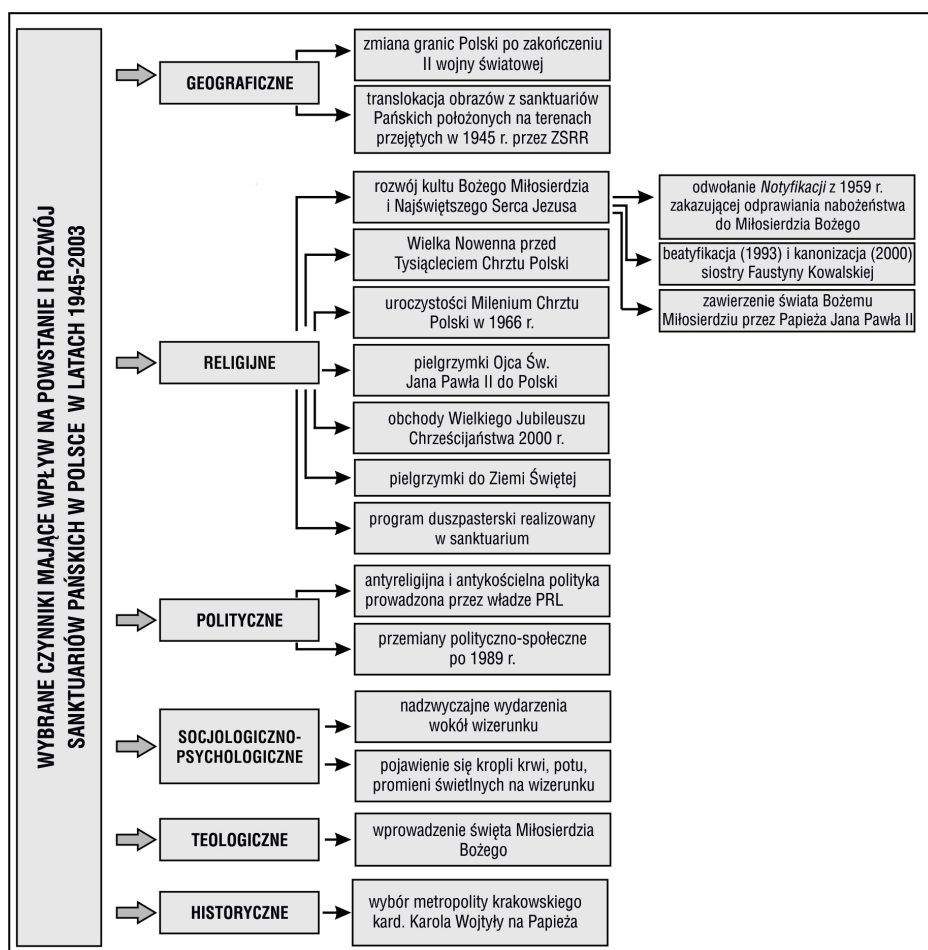
Biorąc pod uwagę przedmiot kultu w analizowanych sanktuariach, wyróżniono cztery grupy sanktuariów Pańskich powstałych w Polsce w latach 1945-2010 (ryc. 2):

1. Sanktuaria Męki Pańskiej (sanktuaria kalwaryjskie, Krzyża Świętego i Najdroższej Krwi Chrystusa),
2. Sanktuaria Bożego Miłosierdzia i Serca Jezusa Miłosiernego,
3. Sanktuaria Najświętszego Serca Pana Jezusa,
4. Sanktuaria powstałe w wyniku transllokacji przedmiotu kultu z sanktuariów Pańskich położonych na terenach przejętych w 1945 r. przez ZSRR.

---

szawa 1988, s. 7; E. Bilaska-Wodecka, F. Mróz, *Sanktuaria Pańskie. Zarys problematyki*, [w:] E. Bilaska-Wodecka - I. Soljan (red.), *Pielgrzymki a sakralizacja przestrzeni*, „Peregrinus Cracoviensis”, (16) 2005, s. 115.

⁴ Na początku 2011 r., w Polsce funkcjonowało ponad 800 ośrodków pielgrzymkowych. Wśród nich zdecydowanie dominują sanktuaria maryjne (ponad 550 ośrodków – 70% ogółu), z których w ponad 220 ośrodkach znajdują się koronowane na prawie papieskim wizerunki Matki Bożej. Drugą grupę stanowią sanktuaria świętych lub błogosławionych – 160 ośrodków pielgrzymkowych. Do trzeciej grupy zaliczamy prezentowane w niniejszym opracowaniu sanktuaria Pańskie – 97 ośrodków.

Podpis

Najliczniejszą grupę wśród analizowanych sanktuariów stanowią sanktuaria Bożego Miłosierdzia – 23 ośrodki (tab. 2). Do tej grupy zaliczono także sanktuarium Serca Pana Jezusa Miłosiernego w Kaliszu, które łączy się ściśle z kultem obrazu „Jezu ufam Tobie”. W grupie sanktuariów Męki Pańskiej znalazły się sanktuaria, w których wierni szczególnym kultem otaczają tajemnice męki i śmierci Jezusa Chrystusa, a więc zarówno sanktuaria pasyjne (Sadowie-Golgota, Serpelice, Ziębice), sanktuarium *Ecce Homo* w Krakowie, a także sanktuaria Krzyża Świętego (Jelenie Góra, Klebark Wielki, Olecko i Wałbrzych) i relikwii Najświętszej Krwi Chrystusa (Częstochowa). Sanktuaria Najświętszego Serca Pana Jezusa znajdują się w Dąbrowie Górniczej – Strzemieszycach Wielkich i Szczecinie. Ostatnią grupę stanowią sanktuaria powstałe w wyniku translokacji przedmiotu kultu z sanktuariów Pańskich położonych na terenach przejętych w 1945 r. przez ZSRR (Cewków, Kamień Pomorski, Kraków i Zielonka Pasłęcka).

Podpis

1. Sanktuaria Męki Pańskiej

Do najmłodszych sanktuariów Męki Pańskiej w Polsce należą sanktuaria Relikwii Drzewa Krzyża Świętego w Jeleniej Górze, Klebarku Wielkim i Wałbrzychu, a także Kalwaria Podlaska w Serpelicach nad Bugiem oraz bazylika św. Jerzego w Ziębicach.

Sanktuarium Męki Pańskiej w **Serpelicach** (diecezja drohiczyńska) jest jedynym sanktuarium kalwaryjskim w północno-wschodniej części Polski. Początki sanktuarium związane są z uchwałą Kapituły Prowincjalnej Kapucynów w 1981 roku, w której zatwierdzono realizację budowy stacji kalwaryjskich w tej miejscowości. Kalwaria powstała dzięki wielkiemu zaangażowaniu br. Adama Krajewskiego OFMCap., który w 1980 r. odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej. Przywiózł stamtąd trzy walizy ziemi i skał z Drogi Krzyżowej w Jerozolimie⁵.

⁵ Informacje uzyskane podczas rozmowy z br. Adamem Krajewskim OFMCap.

Przy budowie kolejnych stacji Męki Pańskiej starano się zachować dokładne odległości i usytuowanie kaplic zgodnie z miarami jerozolimskimi. Na najwyższym wzniesieniu została zbudowana kaplica Ukrzyżowania Chrystusa według projektu krakowskiego architekta D. Mazura, a obok niej kaplica Bożego Grobu. Pozostałe marmurowe kapliczki, zdobione są płaskorzeźbami. Obiektem kultu w sanktuarium jest także łaskami słynący krucyfiks w ołtarzu głównym kościoła kapucynów.

Najwięcej pielgrzymów gromadzi się w sanktuarium w święto Podwyższenia Krzyża Świętego. W tym dniu pod przewodnictwem ordynariusza diecezji drohiczynskiej odprawiana jest *droga krzyżowa*, a następnie na kalwarii sprawowana jest uroczysta Msza św. Od 1999 r., w trakcie odpustu organizowane jest także Spotkanie Młodzieży Diecezji Drohiczyńskiej, w którym uczestniczy kilka tysięcy młodych osób. Należy także zaznaczyć, że Kalwarię Podlaską odwiedzają również bardzo licznie turyści i wczasowicze wypoczywający w Serpelicach i okolicznych miejscowościach.

Historia Drogi Krzyżowej w **Sadowiu-Golgotcie** k. Ostrowa Wielkopolskiego jest związana z klasztorem pasjonistów, który powstał w Sadowiu w 1932 r. Zakonnicy po przybyciu do nowej placówki wzniesli na przyklasztornym wzgórzu trzy krzyże. Od tego momentu teren na którym znajdował się zespół klasztorny otrzymał nazwę Sadowie-Golgota. Podczas okupacji hitlerowskiej, 1 maja 1941 r., Niemcy ścięli krzyże na Golgotcie, a w ich miejscu postawili wysoki maszt ze swastyką⁶. Po zakończeniu wojny pasjoniści ponownie postawili nowe krzyże. W 1982 r., w związku z jubileuszem 50-lecia klasztoru została zbudowana Droga Krzyżowa, której kolejne stacje zostały oznaczone drewnianymi krzyżami⁷. Obecne stacje Drogi Krzyżowej Trzeciego Tysiąclecia zostały zbudowane dzięki ofiarom członków Rodziny Matki Bożej Pięknej Miłości⁸. Zostały one wykonane z granitu i brązu. Na początku Drogi umieszczono pamiątkowy kamień z napisem: „*Droga Krzyżowa Trzeciego Tysiąclecia, którą poświęcił 5 września 1999 r. Ks. Biskup Stanisław Napierała – Ofiarodawcom Bóg zapłać*”.

Na inaugurację Drogi Krzyżowej 15 września 1999 r., połączoną z Krajowym Zlotem Rodziny Matki Bożej Pięknej Miłości, przybyło kilka tysięcy pielgrzymów z całej Polski. Obecnie do nowej kalwarii na Ziemi Wielkopolskiej pielgrzymuje w ciągu roku kilkadziesiąt grup pielgrzymkowych, oddając szczególnie kult Męce Pańskiej.

Sanktuarium Męki Pańskiej w **Ziębicach** (archidiecezja wrocławska) zostało ustanowione dekretem kard. Henryka Gulbinowicza podpisanym 1 sierpnia 2003 r. W sanktuarium od ponad 700 lat rozwinięty jest szczególny kult Męki Pańskiej. Przybywają tu pielgrzymki w zorganizowanych grupach z diecezji wrocławskiej, zwłaszcza na piątkowe nabożeństwa Drogi Krzyżowej. Dzięki inicja-

⁶ F. Budomik, *Ojcowie Pasjoniści w Sadowiu 1932-1982*, Poznań 1983, s. 22.

⁷ D. Buszta, *Droga Krzyżowa Trzeciego Tysiąclecia*, Kraków 2000, s. 28-29.

⁸ W kościele przyklasztornym pasjonistów w Sadowiu-Golgotcie znajduje się łaskami słynący obraz Matki Bożej Pięknej Miłości.

tywie obecnego kustosza sanktuarium, ks. dra Bogusława Konopki, od 2002 r. w sanktuarium rozwija się również kult bł. Anieli Salawy – wielkiej czcicielki Męki Pańskiej. Warto podkreślić, że 28 maja 2008 r., na prośbę metropolity wrocławskiego abpa Mariana Gołębiewskiego, Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów nadała kościołowi pw. św. Jerzego w Ziębicach tytuł bazyliki mniejszej. Uroczystości nadania świątyni tego wyróżnienia odbyły się 29 listopada 2008 r.⁹

Przedmiotem szczególnego kultu Męki Pańskiej w diecezji ełckiej jest Krzyż Misyjny przy kościele parafialnym pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w **Olecku**. Został on postawiony w 1960 r., na zakończenie misji parafialnych.

W dniu 10 września 1981 r., po nabożeństwie wierni wychodzący z kościoła zauważyli strugi krwi płynące z przodu i prawej strony krzyża. To „krwawienie” trwało przez trzy dni. 13 września – na odpust Podwyższenia Krzyża Świętego przybyło setki pielgrzymów z sąsiednich parafii, a także grupy z Warszawy, Białegostoku, Lublina, Zamościa i ze Śląska. Po odpuszczeniu krew wypływała z krzyża do końca listopada 1981 r. (najczęściej w czwartki i w piątki). Ponownie „krwawienie” pojawiło się 2 marca 1982 r. Kolejne wycieki krwi z krzyża miały miejsce w dniach: 29-31 grudnia 1983 r., 5 kwietnia 1983 r., 2 sierpnia 1984 r., 4 kwietnia 1985 r. (Wielki Czwartek), 13 maja 1985 r., 23-30 marca 1986 r. (Wielki Tydzień) oraz od 21 kwietnia do 2 maja 1986 r.¹⁰

W 1987 r. została zbudowana kaplica Krzyża¹¹. Od 1989 r. zaczęły do ośrodka przybywać pierwsze piesze pielgrzymki z parafii dekanatu oleckiego. 13 maja 1994 r. bp ełcki Wojciech Ziemia wydał dekret, na mocy którego ustanowione zostało Diecezjalne Sanktuarium Krzyża Świętego w Olecku, zaś 17 września tegoż roku bp Julian Wojtkowski z Olsztyna w obecności bpa Ziembę poświęcił Stację Drogi Krzyżowej, postawione na placu wokół kościoła, przy kaplicy z Krzyżem Misyjnym.

Główne uroczystości obchodzone są w sanktuarium w święto Podwyższenia Krzyża Świętego. Do ośrodka przybywają wówczas piesze pielgrzymki z parafii dekanatu oleckiego: Cichy, Gąski, Kowale Oleckie, Olecko-Siejnik, Szarejki, Szczecinki, Świątajno i Wieliczki, a także pielgrzymka autokarowa z Suwałk.

Nowym sanktuarium pasyjnym na Warmii, które zajmuje istotne znaczenie w sieci warmińskich ośrodków pielgrzymkowych, jest Archidiecezjalne Sanktuarium Krzyża Świętego w **Klebarku Wielkim k. Olsztyna**. Zostało ono ustanowione przez metropolitę warmińskiego abpa Edmunda Piszczka dekretem z dnia 8 września 2002 r. Pięć dni później Prymas Polski kard. Józef Glemp uroczystie wniósł relikwie Drzewa Krzyża Świętego do miejscowego kościoła¹². Opiekę nad

⁹ B. Konopka, *Ziębice oraz Bazylika Mniejsza*, Wrocław 2008, s. 27.

¹⁰ W. Wermter, *Sanktuarium Krwi Chrystusa w Częstochowie*, Częstochowa 1999, s. 105.

¹¹ W 2000 r. wykonano dębową obudowę Krzyża Misyjnego.

¹² Relikwie Drzewa Krzyża Świętego ofiarował archidiecezji warmińskiej Ojciec Święty Jan Paweł II. Pochodzą one z większej partykuły Krzyża Świętego przechowywanej w bazylice św. Piotra na Watykanie.

relikwiami abp Piszcz powierzył Związkowi Polskich Kawalerów Maltańskich Suwerennego Rycerskiego Zakonu Szpitalników Świętego Jana Jerozolimskiego zwanego Rodyjskim i Maltańskim, którego warszawska delegatura znajduje się w Klebarku Wielkim.

Główny odpust obchodzony jest w sanktuarium w święto Podwyższenia Krzyża Świętego. Na uroczystości odpustowe przybywają wierni z okolicznych parafii, m. in. piesze pielgrzymki z Olsztyna i Klewek, a także pielgrzymka kawalerów, dam i kapelanów Zakonu Maltańskiego. W ciągu roku sanktuarium odwiedza około 10 tys. pielgrzymów¹³.

Na terenie południowo-zachodniej Polski znajdują się dwa sanktuaria Relikwii Drzewa Krzyża Świętego powstałe w ostatnim dziesięcioleciu. Pierwszym z nich jest kościół garnizonowy pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w **Jeleniej Górze** 14 września 2006 r. ogłoszony Diecezjalnym Sanktuarium Krzyża Świętego. W świątyni tej od 2002 r. znajdują się relikwie Drzewa Krzyża Świętego. Najwięcej wiernych gromadzi cotygodniowe nabożeństwa Drogi Krzyżowej. Drugim sanktuarium związanym z kultem relikwii Drzewa Krzyża Świętego jest kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w dzielnicy **Walbrzycha – Podzamcze**. 14 września 2000 r. do świątyni uroczystość wprowadzono relikwie Drzewa Krzyża Świętego – jest to część relikwii przechowywanych w Apostolskim Sakrarium w Rzymie i przekazana przez Papieski Urząd Celebracji Liturgicznych dla diecezji legnickiej 10 marca 2000 r. 17 września 2006 r. ordynariusz diecezji świdnickiej, bp Ignacy Dec podniósł świątynię do rangi sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego.

Początki **sanktuarium Najświętszej Krwi Chrystusa w Częstochowie** sięgają 1989 r., kiedy Misjonarze Krwi Chrystusa z Domu Misyjnego św. Kaspra w Częstochowie otrzymali od córek byłego właściciela Wawrzyńca Wilka działkę pod budowę kaplicy i domu rekolekcyjnego. W powstaniu ośrodka kultu Krwi Chrystusa wielki udział miał ks. abp Nowak, który zachęcił misjonarzy do budowy siedmiu kaplic „Drogi Krwi Chrystusa” i 21 października 1999 r. erygował sanktuarium.

Wraz z erygowaniem sanktuarium nastąpiła także intronizacja relikwii Krwi Chrystusa¹⁴ w Domu św. Wawrzyńca, którą Misjonarze otrzymali od Sióstr Przenajdroższej Krwi z Schellenbergu w Księstwie Lichtensteinu¹⁵. Od kilku lat w sanktuarium trwa budowa nowej świątyni.

Do sanktuariów pasywnych zaliczono także **sanktuarium *Ecce Homo* Świętego Brata Alberta w Krakowie**. Sanktuarium to łączy kult św. Brata Alberta

¹³ Informacje uzyskane podczas wywiadu z kustoszem sanktuarium ks. prałatem Henrykiem Błaszczkiem.

¹⁴ W relikwiarzu, umieszczonym obecnie w Kaplicy Krwi Chrystusa, znajduje się część ziemi nasiąknięta Krwią Chrystusa, którą według tradycji św. Longinus zebrał na Golgocie (relikwie te czczone są w sanktuarium Krwi Chrystusa w Mantui – we Włoszech). Autentyczność relikwii potwierdza certyfikat biskupa z Lodi, podpisany w 1935 r.

¹⁵ W. Wermter, *Sanktuarium Krwi Chrystusa w Częstochowie*, Częstochowa 1999, s. 10.

(Adama Chmielowskiego) i bł. Siostry Bernardyny Marii Jabłońskiej z kultem Męki Pańskiej. Znajduje się w nim łaskami słynący wizerunek Chrystusa ubiczowanego *Ecce Homo*, namalowany przez św. Brata Alberta, a także relikwie św. Brata Alberta i Siostry Bernardyny Jabłońskiej – współzałożycielki Zgromadzenie Sióstr Albertynek.

Malowanie obrazu *Ecce Homo* Adam Chmielowski rozpoczął w 1879 r., w pracowni swojego przyjaciela Leona Wyczółkowskiego we Lwowie¹⁶. W 1884 roku zabrał obraz do Krakowa i tu, gdy mieszkał u paulinów na Skalce, domalowywał kolejne jego części. O dalszych losach wizerunku dowiadujemy się z relacji ks. Czesława Lewandowskiego, który w *Żywocie Brata Alberta* zapisał: „W tym czasie zabrał się Brat Albert do wykończenia głowy Chrystusa, czyli *Ecce Homo*, do czego go prawie przymusił ks. metropolita Szeptycki, wręczając zadatek pieniężny na ubogich. Pod takim moralnym przymusem wykończył Brat Albert to arcydzieło w swej pracowni na Skalce, a potem przeniósł czasowo atelier do sali ogrzewalni dla mężczyzn przy ul. Piekarskiej, gdzie umyślnie na ten cel okno dorobił ku Skalce, i wykończywszy obraz, oddał Księdzu Metropolicie”¹⁷. W 1939 r. obraz został wystawiony podczas wystawy dzieł Adama Chmielowskiego w Muzeum Narodowym w Warszawie. W 1941 r. metropolita obrządku greckokatolickiego abp Andrzej Szeptycki przekazał obraz do unickiego Muzeum Archidiecezjalnego we Lwowie. W 1946 r. zbiory muzealne zostały przekazane do Muzeum Sztuki Ukraińskiej we Lwowie. Usilne poszukiwania obrazu przez siostry albertynki nie przynosiły przez dłuższy czas efektów. Dopiero w 1972 r., jedna w wychowanek albertynek, Olga Moskalewicz przesłała wiadomość, że odnalazła obraz w Muzeum Ukraińskim. Ze względu na religijną tematykę obrazu, dla muzeum wizerunek nie przedstawiał wielkiej wartości. Dlatego zaistniała możliwość odzyskania obrazu przez albertynki, w drodze wymiany na dowolny obraz namalowany przez ukraińskiego malarza. W 1972 r. siostry wyszukały, a następnie zakupiły w Desie obraz Iwana Trusza, przedstawiający cyprysy na tle zachodzącego słońca. W 1976 r. albertynki wysłały do Radzieckiego Ministerstwa Kultury i Sztuki list w sprawie wymiany obrazów. Wymiana ta doszła do skutku dopiero 20 lipca 1978 r.¹⁸. Odzyskany obraz został przewieziony przez delegatkę polskiego Ministerstwa Jarosławę Szczepańską do klasztoru sióstr albertynek w Przemyślu, a 21 lipca 1978 r. uroczystie wprowadzony przez bpa Albina Małysiaka i albertynki do Domu Generalnego Zgromadzenia sióstr w Krakowie na Prądniku Czerwonym (przy ul. Woronicza 10).

W związku z wzrastającym kultem Brata Alberta i jego zapowiedzianą beatyfikacją, we wrześniu 1982 r. przystąpiono do budowy nowego kościoła przy

¹⁶ A. Faron, *Ecce Homo. Historia obrazu*, Kraków 1998, s. 76.

¹⁷ Cz. Lewandowski, *Żywot Brata Alberta*, mps, s. 214-215, Archiwum Sióstr Albertynek w Krakowie.

¹⁸ A. Faron, *Ecce Homo*, s. 43-69.

Domu Generalnym albertynek w Krakowie¹⁹. 25 czerwca 1983 r. trumna z doczesnymi szczątkami bł. Brata Alberta została przewieziona z krypty kościoła karmelitów bosych przy ul. Rakowickiej w Krakowie do Domu Generalnego na Prądniku, gdzie złożono ją w metalowej trumnie w kaplicy zgromadzenia.

W 1984 r. kard. Franciszek Macharski dokonał wmurowania kamienia węgielnego, pochodzącego z Bazyliki św. Franciszka z Asyżu i poświęconego przez Ojca Świętego Jana Pawła II. W następnym roku, w liturgiczne wspomnienie bł. Brata Alberta, metropolita krakowski kard. Macharski konsekrował kościół. W 1985 r. w nowej świątyni umieszczono relikwie Brata Alberta i namalowany przez niego obraz *Ecce Homo*²⁰. *Po beatyfikacji Siostry Bernardyny Marii Jabłońskiej, dokonanej 6 czerwca 1997 r. w Zakopanem przez Ojca Świętego Jana Pawła II, obok relikwii św. Brata Alberta umieszczono relikwie nowej, polskiej błogosławionej. W uroczystość Chrystusa Króla Wszechświata 23 listopada 1997 roku kard. Franciszek Macharski podniósł kościół do rangi sanktuarium.*

W ostatnich latach do sanktuarium pielgrzymuje rocznie ok. 8 tys. osób²¹. Najwięcej pielgrzymów przybywa do sanktuarium podczas odpustu ku czci Ecce Homo (w piątek przed Niedzielą Palmową), a także w trakcie odpustów związanych z liturgicznym wspomnieniem św. Brata Alberta (17 czerwca) oraz bł. Siostry Bernardyny Jabłońskiej (22 września). Ożywiony ruch pielgrzymkowy rejestruje się również w ośrodku, każdego 17-tego dnia miesiąca, kiedy w sanktuarium odprawiana jest Msza św. w intencji wszystkich czcicieli św. Brata Alberta i bł. Siostry Bernardyny.

2. Sanktuaria Bożego Miłosierdzia i Serca Jezusa Miłosiernego

Pierwsze lata po zakończeniu II wojny światowej odznaczały się w religijności polskiej rozwojem kultu Bożego Miłosierdzia. W 1946 r. Episkopat w Polsce zwrócił się z prośbą do Stolicy Świętej o zatwierdzenie święta Miłosierdzia Bożego według objawień s. Faustyny. Podobną rezolucję przesłali do Rzymu teologowie zebrani na zjeździe Towarzystwa Teologicznego w Krakowie w 1948 r. Ze względu na brak odpowiedzi ze strony Stolicy Apostolskiej, Komisja Główna Episkopatu Polski zwróciła się z prośbą do abpa Romualda Jałbrzykowskiego o uwagi na podjęty temat. Odpowiedź ks. abpa w tej sprawie okazała się negatywna²².

Rozwój kultu Miłosierdzia Bożego został nieoczekiwanie przerwany 7 marca 1959 r., kiedy Kongregacja św. Oficjum ogłosiła *Notyfikację*, która zakazywała rozpowszechniania obrazu i nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego w formach pro-

¹⁹ M. Kaczmarczyk, *Trudna miłość. Święty Brat Albert Chmielowski w służbie najbiedniejszym*, Kraków 1990, s. 112.

²⁰ Tamże, s. 112-117.

²¹ Por. F. Mróz, *Pielgrzymowanie do sanktuarium Ecce-Homo św. Brata Alberta w Krakowie*, „Peregrinus Cracoviensis” 17 (2006), s. 140-147.

²² P. Socha, *Rozwój kultu Miłosierdzia Bożego w Polsce i na świecie*, „Peregrinus Cracoviensis” 9 (2000), Kraków, s. 115.

ponowanych przez s. Faustynę. Po wydaniu *Notyfikacji*, staraniem ks. Stanisława Wierzbicy, w Częstochowie powstało Studium Miłosierdzia Bożego, zajmujące się naukowym badaniem kultu Miłosierdzia Bożego. Ośrodek ten organizował sympozja teologiczne o tematyce kultu i jego istocie, w których obok teologów z wyższych uczelni katolickich w Polsce oraz seminariów duchownych, uczestniczyli także ks. kard. Stefan Wyszyński, kard. Karol Wojtyła i wielu innych biskupów polskich.

Zgodnie z zaleceniem zawartym w *Notyfikacji* z wielu kościołów usunięto lub przemalowano obrazy Pana Jezusa Miłosiernego. Nie odprawiono również nabożeństw do Miłosierdzia Bożego. Za zgodą ks. abpa Eugeniusza Baziaka nie usunięto obrazu w kaplicy w Krakowie-Łagiewnikach. Także w Dolinie Miłosierdzia w Częstochowie wierni mogli modlić się przed wizerunkiem Chrystusa Miłosiernego.

W 1965 r. abp krakowski Karol Wojtyła wydał decyzję o rozpoczęciu procesu informacyjnego s. Faustyny Kowalskiej, który zakończono już w 1967 r.²³ Sprzyjające warunki do ponownego rozwoju kultu Bożego Miłosierdzia nastąpiły z chwilą odwołania przez Świętą Kongregację Doktryny Wiary *Notyfikacji* z 1959 roku (15 kwietnia 1978 r.) Do dalszego rozwoju kultu przyczyniła się beatyfikacja (18 kwietnia 1993 r.) i kanonizacja (30 kwietnia 2000 r.) s. Faustyny Kowalskiej, a także akt zawierzenia Bożemu Miłosierdziu świata, dokonany przez papieża Jana Pawła II podczas uroczystości konsekracji nowej bazyliki w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie Łagiewnikach 17 sierpnia 2002 r.²⁴

Sanktuaria Miłosierdzia Bożego zajmują istotną rolę w rozwoju kultu Bożego Miłosierdzia Polsce. Pierwsze z nich powstały w latach 90. XX w. w Częstochowie, Krakowie-Łagiewnikach, Szczecinie, Myśliborzu, Sokołowie Podlaskim, Kaliszu, Ożarowie Mazowieckim i Łomży. Po kanonizacji bł. s. Faustyny Kowalskiej kolejne sanktuaria Bożego Miłosierdzia powstały w: Płocku, Białymstoku, Poznaniu, Gdańsku-Wrzeszczu, Łodzi, Kielcach, Sosnowcu, Ostrowcu Świętokrzyskim, Toruniu, Białej Podlaskiej, Elku, Świebodzinie oraz w Olsztynie (tab. 2, ryc. 1). W sumie, w latach 1992-2010 powstało w Polsce 23 sanktuaria pod tym wezwaniem. Większość sanktuariów Bożego Miłosierdzia znajduje się w miastach, w których mieści się siedziba biskupa, wyjątek stanowią sanktuaria w Białej Podlaskiej (diecezja siedlecka), Myśliborzu (archidiecezja szczecińsko-kamieńska), Ostrowcu Świętokrzyskim (diecezja sandomierska), Ożarowie Mazowieckim (archidiecezja warszawska), Sokołowie Podlaskim (diecezja drohiczyńska) i w Świebodzinie (diecezja zielonogórsko-gorzowska). Należy przypuszczać, że w ciągu najbliższych lat nowe sanktuaria Bożego Miłosierdzia zostaną erygowane jeszcze w kilku polskich diecezjach.

²³ Tamże, s. 118-119.

²⁴ *Bóg bogaty w miłosierdzie. Przemówienia i homilie*, Kraków 2002, s. 31.

Głównym celem sanktuariów Miłosierdzia Bożego jest głoszenie i wypraszanie Miłosierdzia Bożego dla wspólnoty parafialnej, diecezji i całego świata. Najważniejszą rolę wśród nich pełni sanktuarium w Krakowie-Łagiewnikach. Jest to jeden z najprężniej rozwijających się w ostatnim dziesięcioleciu ośrodków pielgrzymkowych nie tylko w kraju, ale także na świecie. Ważną rolę w sieci ośrodków kultu Bożego Miłosierdzia w Polsce pełnią sanktuaria w Dolinie Miłosierdzia w Częstochowie oraz w Białymstoku, Łomży, Myśliborzu i Płocku – są to obecnie ośrodki o ponadregionalnym zasięgu przestrzennym oddziaływania.

Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Krakowie-Łagiewnikach należy do grupy największych centrów pątniczych na świecie. W ostatnich latach sanktuarium to odwiedza w ciągu roku około 2 mln. pielgrzymów z ponad 80 krajów świata. Szczególnym kultem w sanktuarium otoczony jest łaskami słynący obraz Pana Jezusa Miłosiernego z podpisem „Jezu ufam Tobie”²⁵ oraz relikwie św. siostry Marii Faustyny Kowalskiej.

Ruch pielgrzymkowy do kaplicy św. Józefa w Łagiewnikach rozpoczął się już w tragicznych latach II wojny światowej. W tym okresie kaplica została udostępniona wiernym, którzy przybywali tu, aby pomodlić się przed obrazem Chrystusa Miłosiernego oraz przy grobie s. Faustyny. Mieszkańcy Łagiewnik i Krakowa przybywali do kaplicy na nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego odprawiane w Niedzielę Przewodnią (II niedziela Wielkanocna) oraz w każdą II niedzielę miesiąca. Rosnący po 1945 r. ruch pielgrzymkowy nieznacznie osłabł po wydaniu *Notyfikacji* w 1959 r. Ponowny rozwój pielgrzymek do Łagiewnik nastąpił po rozpoczęciu w 1965 r. przez ks. abpa Karola Wojtyłę procesu informacyjnego zmarłej w opinii świętości s. Faustyny i przeniesieniu jej doczesnych szczątków do klasztornej kaplicy, a następnie po odwołaniu w 1978 r. *Notyfikacji*. Oficjalny dekret ustanawiający sanktuarium Bożego Miłosierdzia wydał kardynał Franciszek Macharski 1 listopada 1992 r.

W dniu 7 czerwca 1997 r. sanktuarium Bożego Miłosierdzia w krakowskich Łagiewnikach odwiedził po raz pierwszy Ojciec Święty Jan Paweł II. Papież modlił się przed cudownym wizerunkiem Jezusa Miłosiernego i przy relikwiach bł. s. Faustyny oraz poświęcił makietę przedstawiającą bazylikę Bożego Miłosierdzia.

We wrześniu 1999 r. rozpoczęto prace budowlane nowego zespołu sanktuarijnego, według projektu profesora Witolda Cęckiewicza. W ciągu zaledwie dwóch lat została zbudowana dwupoziomowa bazylika, wolnostojąca 76-metrowa

²⁵ Obraz namalował krakowski malarz Adolf Hyla i ofiarował wizerunek siostrze w klasztorze w Łagiewnikach, jako wotum dziękczynne za ocalenie życia w czasie wojny. Za zgodą arcybiskupa krakowskiego kardynała Adama Stefana Sapiehy, wielkiego czciciela Bożego Miłosierdzia, umieszczono go w bocznym ołtarzu kaplicy klasztornej Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Łagiewnikach. Ze względu na to, że Adolf Hyla namalował obraz na prostokątnym płótnie, wizerunek nie pasował do retabulum ołtarza zwieńczonego owalem. Dlatego siostry zwróciły się do artysty do namalowania obrazu, który odpowiadałby wymiarom ołtarza bocznego, pierwszy zaś obraz został po wojnie przewieziony do Wrocławia.

wieża oraz budynek Centrum Apostolstwa Miłosierdzia. Konsekracji nowej bazyliki dokonał papież Jan Paweł II podczas ostatniej pielgrzymki do Polski 17 sierpnia 2002 r. Ojciec Święty ogłosił ośrodek światowym centrum kultu Bożego Miłosierdzia i dokonał uroczystego aktu zawierzenia świata Bożemu Miłosierdziu. Sanktuarium w Łagiewnikach odwiedził także Benedykt XVI 27 maja 2006 r.

W ostatnim dziesięcioleciu największą grup pielgrzymkowych przybyło do sanktuarium w 2000, 2002 i 2005 r. W 2000 r. w księgach pielgrzymkowych zarejestrowano 619 tys. pielgrzymów w 5120 grupach, a wiązało się to z kanonizacją bł. s. Faustyny Kowalskiej i obchodzoną w Kościele Rokiem Wielkiego Jubileuszu. Szczególne natężenie ruchu pielgrzymkowego zarejestrowano po pielgrzymce papieża Jana Pawła II 17 sierpnia 2002 r. i ogłoszeniu sanktuarium w Łagiewnikach stolicą kultu Bożego Miłosierdzia. Ogółem szacuje się, że sanktuarium Miłosierdzia Bożego odwiedziło w 2002 r. około 2 mln. pielgrzymów z Polski i z zagranicy²⁶. W księgach pielgrzymkowych zarejestrowano ponad 6500 polskich grup pielgrzymkowych i prawie 1300 grup zagranicznych (najwięcej ze Stanów Zjednoczonych, Niemiec, Szwajcarii, Austrii, Włoch, Czech, Słowacji, Węgier, Słowenii i Francji). Wyraźny wzrost ruchu pielgrzymkowego do sanktuarium odnotowano w 2005 r. – po śmierci papieża Jana Pawła II. Według sprawozdania sióstr, w 2005 r. sanktuarium odwiedziło ponad 2 mln. pielgrzymów, a zakonnice wygłosiły 2524 prelekcje dla ponad 50 000 pielgrzymów z 89 krajów świata i dla około 850 000 pielgrzymów z Polski²⁷.

Największą liczbę wiernych w sanktuarium skupiają dwie uroczystości: święto Bożego Miłosierdzia oraz liturgiczne wspomnienie św. s. Faustyny. Szacuje się, że w odpuszczeniu związanym ze świętem Miłosierdzia Bożego uczestniczy w ostatnich latach około 200 tys. pielgrzymów, w tym kilka tysięcy pątników z zagranicy.

Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach jest obecnie drugim po Jasnej Górze ośrodkiem pielgrzymkowym w Polsce pod względem liczby pielgrzymów zagranicznych. Szacuje się, że w ostatnich latach sanktuarium odwiedza w ciągu roku ponad 50 tys. cudzoziemców – najwięcej ze Słowacji, Niemiec, Włoch, Austrii, Czech, Ukrainy i Stanów Zjednoczonych. Pielgrzymi przebywają w sanktuarium średnio 2-3 godziny – odmawiają Koronkę do Miłosierdzia Bożego, uczestniczą we Mszy św. w kaplicy św. Józefa lub w nowej bazylice, modlą się w kaplicy Wieczystej Adoracji Najświętszego Sakramentu oraz w kaplicach w dolnym kościele. Wielu pielgrzymów odprawia również nabożeństwo *Drogi Krzyżowej* oraz odwiedza cmentarz, na którym do 1996 r. spoczywały doczesne szczątki s. Faustyny. Większość grup wysłuchuje prelekcji głoszonych przez siostry na temat orędzia Miłosierdzia Bożego oraz życia św. Faustyny. Prelekcje są

²⁶ Dane Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach.

²⁷ Sprawozdanie z funkcjonowania sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Krakowie-Łagiewnikach w 2005 r. (mps), Archiwum s. Faustyny w Krakowie-Łagiewnikach.

głoszone w językach: polskim, angielskim, francuskim, niemieckim, czeskim, hiszpańskim, włoskim i słowackim.

Do najważniejszych ośrodków kultu Bożego Miłosierdzia w Polsce należy już od ponad 60 lat **Dolina Miłosierdzia w Częstochowie**. Ośrodek ten rozwija się dzięki księżom pallotynom, którzy przybyli tutaj w 1947 r. i postanowili, że w nowej placówce będą rozwijać nabożeństwo Bożego Miłosierdzia. W 1949 r. bp Teodor Kubina poświęcił kaplicę zakonną z obrazem Miłosierdzia Bożego²⁸. W 1992 r. abp Stanisław Nowak wydał dekret ustanawiający kościół sanktuarium Bożego Miłosierdzia. W następnym roku ośrodek otrzymał relikwie bł. s. Faustyny Kowalskiej, a w 1996 r. relikwie Drzewa Krzyża Świętego. W 2001 roku rozpoczęto budowę nowej świątyni.

W ostatnim dziesięcioleciu do sanktuarium pielgrzymuje rocznie około 50 tysięcy pielgrzymów z Polski i z zagranicy. Wiele grup zatrzymuje się na misjach, rekolekcjach zamkniętych i dniach skupienia w istniejącym przy ośrodku Domu Rekolekcyjnym i Domu Pielgrzyma. Dla grup, które zatrzymują się w sanktuarium kilka dni, prowadzone są tzw. Wieczniki Miłosierdzia.

Najbardziej znane sanktuaria Bożego Miłosierdzia na ziemiach zachodnich Polski znajdują się w Myśliborzu i w Szczecinie (archidiecezja szczecińsko-kamieńska). **Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Szczecinie** erygował 18 kwietnia 1993 r. ordynariusz diecezji szczecińsko-kamieńskiej ks. abp Marian Przykucki, na prośbę ówczesnego proboszcza parafii ks. Józefa Ortyła. Kult Miłosierdzia Bożego rozwija się tu od momentu ustanowienia parafii w 1985 r.

Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Myśliborzu stanowi kościół pw. Świętego Krzyża oraz kaplica zakonna Sióstr Jezusa Miłosiernego. W dekrete ustanawiającym sanktuarium (1 sierpnia 1993 r.) abp Marian Przykucki podkreślił rangę ośrodka w rozwoju kultu Bożego Miłosierdzia w Polsce: *„Myślibórz, jego kościół Świętego Krzyża, kaplica i dom zakonny Zgromadzenia Jezusa Miłosiernego, stały się takimi miejscami, dokąd udają się wierni, by czcić Miłosierdzie Boże. Pobożność ta wzrosła niepomniernie w ostatnich latach (...). Kościół i klasztor wymienione w proroczej wizji bł. Siostry Faustyny i opisane w Dzienniczku wydają się być miejscem wskazanym przez Opatrzność dla szczególnej czci Miłosierdzia Bożego i oparciem dla Zgromadzenia Sióstr Jezusa Miłosiernego”*²⁹. Głównym przedmiotem kultu jest obraz Pana Jezusa Miłosiernego (kopia obrazu wileńskiego), znajdujący się w kaplicy sióstr oraz relikwie św. s. Faustyny, które zostały uroczystie wprowadzone do sanktuarium w 1993 r. W kościele znajduje się witraż ze sceną ukrzyżowania Chrystusa, który stał się dla ks. Sopoćki znakiem potwierdzającym, że w Myśliborzu jest to miejsce wybrane, o którym mówiła mu św. Faustyna.

²⁸ Obraz Pana Jezusa Miłosiernego z podpisem „Jezu ufam Tobie” został namalowany przez Adolfa Hyle.

²⁹ www.jezuufamtobie.pl/sanktuarium.php [dostęp 15 X 2010 r.]

W myśliborskim sanktuarium prowadzone są ogólnopolskie spotkania czcicieli Miłosierdzia Bożego oraz rekolekcje i nocne czuwania dla młodzieży. Od 1993 r., przybywa do sanktuarium piesza pielgrzymka z sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Szczecinie, od 1999 r. z Koszalina, od 2006 r. z Rokitna i od 2008 r. z Trzcianki. Są to tzw. pielgrzymki „promieniste”. Biorą w nich udział wierni z różnych zakątków w Polsce, aby w sanktuarium w Myśliborzu uczestniczyć w uroczystościach związanych z rocznicą urodzin św. s. Faustyny (25 sierpnia).

Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Białymstoku jest najważniejszym ośrodkiem kultu Bożego Miłosierdzia w północno-wschodniej Polsce. Zostało ono ustanowione dekretami I Synodu Archidiecezji Białostockiej, podpisanymi 5 czerwca 2000 r. W sanktuarium znajdują się relikwie św. s. Faustyny i grób bł. ks. Michała Sopoćki³⁰, a także obraz Jezusa Miłosiernego. Integralną częścią bryły kościoła jest ołtarz „Drzewo Życia”, przy którym Ojciec Święty Jan Paweł II na lotnisku Białostockiego Aeroklubu odprawił Mszę św. Ołtarz ten został przeniesiony tu z lotniska w 1996 r. Uroczystej konsekracji świątyni dokonał metropolita białostocki, abp Edward Ozorowski 30 września 2007 r. Warto podkreślić, że 28 września 2008 r. w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Białymstoku odbyła się beatyfikacja Sługi Bożego ks. Michała Sopoćki. Aktu beatyfikacji dokonał delegat papieża Benedykta XVI abp Angelo Amato.

Najwięcej pielgrzymów przybywa do sanktuarium podczas głównego odpustu w święto Bożego Miłosierdzia, a także w rocznicę pobytu Ojca Świętego w Białymstoku (5 czerwca), a także w rocznicę śmierci bł. ks. Michała Sopoćki (15 lutego). Każdego roku 9 marca odprawiana jest w sanktuarium uroczysta Msza św. dziękczynna za ocalenia miasta od skażenia chlorem, w której uczestniczą władze Białegostoku oraz mieszkańcy. Codziennie przy ołtarzu papieskim o godzinie 21. odbywa się Apel Maryjny w intencji Ojca Świętego.

Budowę **sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łomży** rozpoczęto w 1982 roku. Kamień węgielny pod budowę świątyni poświęcił Ojciec Święty Jan Paweł II w Warszawie podczas pielgrzymki do Polski w 1983 r. 4 czerwca 1991 r. papież Jan Paweł II, podczas czwartej pielgrzymki do Ojczyzny, odprawił Mszę św. przy ołtarzu polowym – obok kościoła, oraz koronował obraz Matki Bożej Pięknej Miłości z katedry łomżyńskiej. W trakcie tej uroczystości Papież pobłogosławił także świątynię. Sanktuarium ustanowił bp łomżyński Stanisław Stefanek dekretem z dnia 11 kwietnia 1999 r.

W **Kaliszu** znajdują się dwa sanktuaria Pańskie związane z nabożeństwem do Najświętszego Serca Pana Jezusa i Miłosierdzia Bożego. Pierwszym z nich jest sanktuarium Bożego Miłosierdzia w kościele pod tym wezwaniem, zbudowanym w latach 1974-1993. Świątynię konsekrował 26 września 1993 r. ordynariusz diecezji kaliskiej bp Stanisław Napierała, ogłaszając ją jednocześnie diece-

³⁰ Doczesne szczątki ks. Michała Sopoćki zostały przeniesione z cmentarza farnego 30 listopada 1993 r. i umieszczone w krypcie dolnego kościoła.

zjalnym sanktuarium Bożego Miłosierdzia. W ołtarzu głównym znajduje się mozaika przedstawiająca Chrystusa Miłosiernego, wykonana według wzoru łagiewnickiego wizerunku.

Drugim sanktuarium Pańskim w Kaliszu jest **sanktuarium Serca Jezusa Miłosiernego** – pierwsze w świecie sanktuarium noszące taki tytuł. Znajduje się ono w pobernardyńskim zespole klasztornym, zbudowanym w XVI w. W 1919 r. został przekazany jezuitom, którzy do dzisiaj są duszpasterzami w tej placówce. Kościół z chwilą przybycia zakonników stał się centrum kultu Serca Pana Jezusa w Kaliszu. Od 1993 r. w kościele znajduje się obraz Jezusa Miłosiernego, namalowany przez Ludomira Ślodzińskiego, według wskazówek ks. Sopoćko. Jest to drugi pierwowzór namalowany przez artystę według wskazówek ks. Sopoćko³¹.

Pomysłodawcą nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego w **katedrze św. Floriana w Warszawie na Pradze** był brat Józef Szymanek ze Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego. Po wieloletnich staraniach, w 1975 r. otrzymał on pozwolenie od Prymasa Polski ks. kard. Stefana Wyszyńskiego na organizowanie takich nabożeństw. Pierwsze nabożeństwo odprawiono 5 października 1975 r. Odtąd organizowane jest ono każdego 5-go dnia miesiąca oraz w święto Miłosierdzia Bożego. Obraz Pana Jezusa Miłosiernego został namalowany przez malarza B. Rutkowskiego w 1953 r. Przedstawia Zmartwychwstałego Chrystusa, z którego Serca wychodzą białoróżowe promienie. Tłem obrazu jest odbudowywany ze zniszczeń wojennych kościół św. Floriana. Obraz został umieszczony w kościele na początku lat 60. XX w.

Kult Miłosierdzia Bożego w **Ożarowie Mazowieckim** rozwijał się początkowo w kaplicy (drewnianym baraku zbudowanym w 1946 r.), w której od 1948 r. w ołtarzu głównym znajdował obraz Chrystusa Miłosiernego. W 1971 r. duszpasterstwo w parafii przejęli pallotyni, którzy rozwinęli nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego oraz przystąpili do budowy kościoła. Miał on stanowić wotum wdzięczności Bogu Miłosiernemu za ocalenie Polski i Polskiej Prowincji Księży Pallotynów z II wojny światowej. W 1980 r. odbyła się uroczystość położenia kamienia wę-

³¹ Ze względu na niewiadome losy pierwszego obrazu Pana Jezusa Miłosiernego, namalowanego przez E. Kazimirowskiego w 1934 r., zaraz po wojnie ks. Sopoćko rozpoczął poszukiwania artysty, który namalowałby nowy obraz Miłosierdzia Bożego. W 1954 r. ks. bp Franciszek Barda zaproponował ks. Sopoćko ogłoszenie konkursu na nowy obraz Chrystusa Miłosiernego. Artystyczna Komisja Arcybiskupia w Krakowie pozytywnie oceniła obraz namalowany przez prof. Ludomira Ślodzińskiego. W 1954 r. Główna Komisja Episkopatu zatwierdziła ten obraz do kultu w całej Polsce. Należy zaznaczyć, że do konkursu nie przystąpił Adolf Hyla – autor znanego już wówczas obrazu w Łagiewnikach i ponad dwustu jego kopii. W 1960 r. obraz Ślodzińskiego ks. Michał Sopoćko podarował ks. biskupowi Zbigniewowi Kraszewskiemu – rektorowi Seminarium Metropolitalnego w Warszawie. Do 1971 r. obraz znajdował się w kościele seminaryjnym, a następnie w parafii Bożego Ciała w Warszawie. Na prośbę o. Zdzisława Pałubickiego, ks. biskup Kraszewski przekazał wizerunek jezuitom w Kaliszu, zobowiązując ich do dbałości o kult Bożego Miłosierdzia. Por. E. Boniewicz, *Głosmy oredzie Bożego Miłosierdzia*, Częstochowa 2000, s. 64-67; Z. Pałubicki - J. Delura, *Historia obrazu Jezusa Miłosiernego*, [w:] *Sanktuarium Serca Jezusa Miłosiernego w Kaliszu*, Kalisz, s. 30-36.

gielnego. W 1985 r. została ukończona budowa kościoła dolnego pw. Najświętszej Marii Panny Matki Emanuela. Budowę kościoła górnego zakończono w 1989 r. i w tym samym roku Prymas Polski, kard. Józef Glemp dokonał konsekracji świątyni. 6 kwietnia 1997 r. kard. Józef Glemp podniósł kościół do rangi sanktuarium.

Diecezjalne Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Płocku stanowi kaplica Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia przy Starym Rynku. Warto podkreślić, że w płockim klasztorze przebywała od czerwca 1930 r. do października 1932 r. s. Faustyna Kowalska, pracując kolejno w piekarni, kuchni i sklepie piekarniczym. To właśnie tutaj 22 lutego 1931 r., kiedy przebywała w swojej celi na pierwszym piętrze klasztoru, ukazał się jej Jezus Chrystus.

W ołtarzu głównym kaplicy płockiej umieszczono obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu ufam Tobie”. Obraz ten został poświęcony przez papieża Jana Pawła II podczas wizyty w Płocku, a w latach 1992-2000 peregrynował po diecezji płockiej. Pierwszy obraz Pana Jezusa Miłosiernego zawieszono w kaplicy już w 1939 r. Znajduje się tam również obraz Apostołki Bożego Miłosierdzia oraz relikwie z jej kciuka.

Po części klasztoru, gdzie mieszkała s. Faustyna Kowalska, pozostały obecnie tylko resztki fundamentu. Na miejscu celi s. Faustyny, w której Pan Jezus kazał jej namalować Swój wizerunek, stoi figura Pana Jezusa, którą poświęcił w 1991 r. bp Roman Marcinkowski.

Najwięcej pielgrzymów przybywa do sanktuarium 22. dnia każdego miesiąca (na pamiątkę objawienia Pana Jezusa Miłosiernego s. Faustynie Kowalskiej – 22 lutego 1931 r.). Pielgrzymi przebywając w sanktuarium oprócz modlitwy w kaplicy, zwiedzają również piekarnię, w której pracowała św. s. Faustyna, z zachowanym piecem z jej czasów oraz modlą się przy wspomnianej figurze Pana Jezusa Miłosiernego.

W 1983 r. rozpoczęto budowę nowej świątyni pw. Miłosierdzia Bożego na os. Sobieskiego w **Poznaniu**. Kamień węgielny pod budowę kościoła pochodzi z poznańskiej Bazyliki Archikatedralnej i został poświęcony przez papieża Jana Pawła II podczas jego pobytu w Poznaniu 20 czerwca 1983 r. Kościół został konsekrowany w 1991 r. przez abp. Jerzego Stroba. 22 kwietnia 2001 r. abp Juliusz Paetz podniósł świątynię do godności archidiecezjalnego sanktuarium Miłosierdzia Bożego. W 2002 r. abp Stanisław Gądecki dokonał w sanktuarium aktu zawierzenia archidiecezji poznańskiej Miłosierdziu Bożemu. W marcu 2004 r. do sanktuarium uroczyście wprowadzono kopię Całunu Turyńskiego.

Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Gdańsku-Wrzeszczu znajduje się w kościele parafialnym pw. Zmartwychwstania Pańskiego księży Zmartwychwstańców. Zostało ustanowione na mocy dekretu abp. Tadeusza Gocłowskiego, ordynariusza archidiecezji gdańskiej z 21 kwietnia 2001 r. Specyfiką sanktuarium jest znajdująca się w nim *Droga Światła* – szesnaście stacji, będących kontynuacją *Drogi Krzyżowej*. Rozpoczyna się ona od stacji „Zmartwychwstanie Pana Jezusa”, a kończy stacją „Wniebowstąpienie Pańskie”. Codziennie po Koronce do

Miłosierdzia Bożego i po Mszy św., odprawiana jest po *Via Lucis* procesja. Obraz Pana Jezusa Miłosiernego, znajdujący się w bocznej kaplicy kościoła, poświęcił Jan Paweł II w Gdańsku podczas pielgrzymki do Ojczyzny w 1999 r.

W 1983 r. bp Józef Rozwadowski erygował parafię pw. Miłosierdzia Bożego w **Łodzi** na Teofilowie W 1985 r. rozpoczęto budowę świątyni, w której 7 kwietnia 1991 r. abp łódzki Władysław Ziółek zawierzył diecezję łódzką Bożemu Miłosierdziu. 22 kwietnia 2001 r., podczas uroczystości odpustowych związanych ze świętem Bożego Miłosierdzia, abp Władysław Ziółek podniósł świątynię do rangi sanktuarium i ponowił zawierzenie Kościoła łódzkiego Bożemu Miłosierdziu.

Początki **sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Kielcach** sięgają 1982 r. Trzy lata później rozpoczęto budowę kościoła. 4 listopada 2001 r. ordynariusz diecezji kieleckiej bp Kazimierz Ryczan ogłosił świątynię diecezjalnym sanktuarium Bożego Miłosierdzia. Uroczystej konsekracji kościoła dokonał w 2000 r. Prymas Polski, kard. Józef Glemp. Na ścianie ołtarzowej kościoła znajduje się wielka mozaika, która przedstawia Chrystusa Miłosiernego.

Budowę kościoła pw. Miłosierdzia Bożego w **Sosnowcu** rozpoczęto w 1983 roku. Kamień węgielny pod budowę świątyni poświęcił 19 czerwca 1983 r. Jan Paweł II. W 1985 r. bp Stanisław Nowak erygował parafię pw. Bożego Miłosierdzia. W 1994 r. bp Adam Śmigieński dokonał uroczystej konsekracji kościoła, a 5 października 2002 r. podniósł świątynię do rangi sanktuarium Podczas uroczystości erygowania sanktuarium zostały wniesione relikwie św. Faustyny, a na dziedzińcu świątyni poświęcono Drogę Krzyżową.

Parafię pw. Bożego Miłosierdzia w **Ostrowcu Świętokrzyskim** erygował w 1983 roku bp Edward Materski. Podczas II pielgrzymki do Polski, 22 czerwca 1983 roku., papież Jan Paweł II na krakowskich Błoniach poświęcił kamień węgielny pod zaprojektowaną świątynię, która miała powstać na osiedlu Ogrody w Ostrowcu Świętokrzyskim. Kościół zbudowano w latach 1984-1991. W 1996 r. do świątyni wprowadzono relikwie bł. s. Faustyny Kowalskiej. Kościół został ogłoszony diecezjalnym sanktuarium Miłosierdzia Bożego przez bpa sandomierskiego Andrzeja Dziegę 27 kwietnia 2003 r.

Parafia pw. Miłosierdzia Bożego w **Toruniu** została ustanowiona w 1990 roku Budowę kościoła rozpoczęto w 1992 r. Pięć lat później w kościele umieszczono potężny krzyż - Drzewo Życia z ołtarza papieskiego na toruńskim lotnisku. W 2000 r. parafia otrzymała drugie wezwanie – św. s. Faustyny Kowalskiej. 15 września 2003 r. bp toruński Andrzej Suski ogłosił dekret ustanawiający kościół diecezjalnym sanktuarium Miłosierdzia Bożego.

Początki sanktuarium w **Białej Podlaskiej** sięgają 1981 r., kiedy została erygowana parafia pw. Chrystusa Miłosiernego. W 1984 r. rozpoczęto budowę nowego kościoła. Konsekracji świątyni dokonał w 1996 r. bp Jan Wiktor Nowak, ordynariusz diecezji siedleckiej. Wystrój kościoła tematycznie związany jest z kultem Miłosierdzia Bożego. Początkowo w kościele znajdował się niewielki obraz Chrystusa Miłosiernego przywieziony w 1983 r. z Doliny Miłosierdzia Bożego

z Częstochowy. Obecnie głównym przedmiotem kultu jest figura Miłosiernego Jezusa wykonana przez rzeźbiarza z Makowa Podhalańskiego Wojciecha Bałosa.

Parafia pw. Miłosierdzia Bożego w **Sokolowie Podlaskim** została ustanowiona przez abpa Władysława Jędruszaka w 1993 r. Podczas uroczystości wprowadzenia relikwii bł. s. Faustyny Kowalskiej 28 sierpnia 1993 r. bp Jędruszek ogłosił kościół sanktuarium Bożego Miłosierdzia. Budowę świątyni rozpoczęto w 1997 r. Uroczystego aktu wmurowania kamienia węgielnego dokonał 24 kwietnia 2000 r. bp drohiczyński Antoni Dydycz. W 2004 r. obraz Pana Jezusa Miłosiernego oraz relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej zostały przeniesione z drewnianej kaplicy do nowej świątyni i umieszczony w ołtarzu głównym. 5 października 2008 r. bp Antoni Dydycz dokonał konsekracji nowej świątyni i podniósł kościół do rangi sanktuarium Bożego Miłosierdzia.

Do najmłodszych sanktuariów Bożego Miłosierdzia w Polsce należą sanktuaria w: **Elku** – ustanowione 29 października 2005 r. przez bpa Jerzego Mazura, w **Świebodzinie** – ustanowione 22 listopada 2008 r. przez bpa Stefana Regmunta oraz dwa sanktuaria ustanowione przez abpa Wojciecha Ziembę w 2009 r. w **Olsztynie** – **Nagórkach** i **Zatorzu**.

3. Sanktuaria Najświętszego Serca Pana Jezusa

Obecnie w Polsce funkcjonują dwa sanktuaria Najświętszego Serca Pana Jezusa. Pierwsze z nich znajduje się w kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa (1913-1916) w **Szczecinie** i zostało ustanowione dekretem ks. abpa Mariana Przykuckiego 19 czerwca 1998 r. Przy budowie świątyni wzorowano się na kościele garnizonowym w Ulm. Był to pierwszy kościół ewangelicki w Niemczech zbudowany w żelbetonie, bez użycia cegły³². Kamień węgielny pod budowę kościoła wmurował książę Eitel Fryderyk. Do zakończenia II wojny światowej pełnił funkcję kościoła garnizonowego. 29 czerwca 1945 r. został poświęcony przez ks. Kazimierza Świetlińskiego i przekazany pod opiekę księży Chrystusowców. Od 1958 r. w świątyni trwa wieczysta adoracja Najświętszego Sakramentu. Od tego też roku datuje się początek kultu obrazu Najświętszego Serca Pana Jezusa. Sanktuarium, ze względu na swe położenie w centrum miasta, odwiedza w ciągu dnia wielu szczecinian. Główny odpust obchodzony jest 8 grudnia – w uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa. W każdy pierwszy piątek miesiąca odprawiane jest specjalne nabożeństwo wraz z procesją.

Drugie sanktuarium Najświętszego Serca Pana Jezusa znajduje się w **Dąbrowie Górniczej** – **Strzemieszycach Wielkich**. Zostało ustanowione dekretem bpa Andrzeja Śmigielskiego 13 października 2002 r. Kult Najświętszego Serca Pana Jezusa rozpoczął się tu z chwilą powstania parafii, a więc już w 1911 roku. W 2008 r. kościół na mocy reskryptu Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Stolicy Apostolskiej został podniesiony do rangi bazyliki mniejszej.

³² R. Kostynowicz, *Kościół archidiecezji szczecińsko-warmińskiej*, t. 2, Szczecin 2000, s. 392.

4. Sanktuaria powstałe w wyniku translokacji przedmiotu kultu z sanktuariów Pańskich położonych na terenach zajętych w 1945 r. przez ZSRR

Na mocy ustaleń konferencji w Jałcie, Polska utraciła 48% swojego przedwojennego terytorium na wschodzie. Większość mieszkańców zamieszkujących przejęte tereny przez Związek Radziecki, została zmuszona do migracji na zniszczone Ziemie Odzyskane. Księża i wierni opuszczając swoje rodzinne miejscowości zabierali z sobą obrazy, które przez wiele lat otaczali kultem w swoich kościołach parafialnych. W grupie obrazów przywiezionych po 1945 r. z kościołów znajdujących się na terenach wschodnich II Rzeczypospolitej, zdecydowanie dominują wizerunki maryjne. Obrazów Pańskich jest stosunkowo niewiele³³.

W Polsce funkcjonują obecnie cztery sanktuaria Pańskie z cudownymi wizerunkami Chrystusa, które udało się ocalić przed zniszczeniem na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej. Są to: sanktuarium Pana Jezusa Milatyńskiego w kościele ks. misjonarzy w Krakowie, sanktuarium Miłosiernego Serca Pana Jezusa w Cewkowie, sanktuarium Pana Jezusa Tarnorudzkiego w Zielonce Pasłęckiej oraz sanktuarium Cudownego Obrazu Brzozdowieckiego Pana Jezusa Ukrzyżowanego i Matki Bożej Bolesnej w Kamieniu Pomorskim.

Obraz Serca Pana Jezusa Miłosiernego czczony w sanktuarium w Kozłowie został po ewakuacji ludności polskiej przewieziony przez ks. Michała Zawadeckiego do Kujakowic k. Kluczborka. Po śmierci ks. Zawadeckiego, w styczniu 1964 r., zgodnie z testamentem, obraz został przekazany Administratorowi Apostolskiemu w Lubaczowie ks. Janowi Nowickiemu. W październiku 1964 r., za zgodą ks. Jana Nowickiego, proboszcz w Cewkowie ks. Tadeusz Łomnicki przywiózł obraz z Opolą, gdzie chwilowo się znajdował, do swojej parafii. 30 października 1964 r. cudowny wizerunek został uroczyście zawieszony w głównym ołtarzu w kościele w **Cewkowie** (diec. zamojsko-lubaczowska) i od tego momentu rozwija się tam kult obrazu³⁴.

W 1945 r. misjonarze: ks. Franciszek Matelski i Stanisław Pierzchała wyjechali z Milatyna, zabierając z sobą cudowny wizerunek do Krakowa. Zabudowania klasztorne w Milatynie popadły w ruinę, zaś dawny kościół sanktuaryjny został przejęty przez wspólnotę prawosławną. W **Krakowie** obraz został umieszczony początkowo w domowej kaplicy misjonarzy na Kleparzu, a w 1976 r. przeniesiono go do specjalnie przygotowanego ołtarza w kościele pw. św. Wincentego á Paulo przy ul. św. Filipa.

Warto podkreślić, że kopie cudownego obrazu Pana Jezusa Milatyńskiego znajdują się w kilku kościołach diecezji opolskiej (Smardzy Wielkie, Grodków,

³³ Por. T. Kukiz, *Madonny Kresowe i inne obrazy sakralne z Kresów w diecezjach Polski (poza Śląskiem)*, t. I, Warszawa 2000; B. Skowron-Charif, *Losy wizerunków maryjnych z terenów wschodnich Druhej Rzeczypospolitej*, „Peregrinus Cracoviensis” 12 (2001), s. 189-198.

³⁴ T. Łomnicki, *Historia cudownego obrazu Miłosiernego Serca Pana Jezusa z kościoła parafialnego w Cewkowie*, Toronto (folder), bns.

Reńska Wieś), gdzie po II wojnie światowej osiedliła się ludność zamieszkująca przed wojną Milatyn i jego okolice.

Kult Pana Jezusa Milatyńskiego na ziemiach wschodnich został ponownie reaktywowany w latach 90. XX w. W święto Podwyższenia Krzyża Świętego – 14 września 1993 r. w Streptowie³⁵, podczas Mszy św. celebrowanej przez sufragana lwowskiego bpa Rafała Kiernickiego odbyła się intronizacja kopii cudownego wizerunku. W 1996 r. metropolita lwowski abp Marian Jaworski wydał dekret ustanawiający sanktuarium Pana Jezusa Konającego w kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Kamionce Buskiej, a 14 września 1997 r. dokonał koronacji łaskami słynącej kopii obrazu³⁶.

Cudowny **obraz Pana Jezusa Tarnorudzkiego** został po zakończeniu II wojny przewieziony do Malborka przez proboszcza w Rożyszczach ks. Michała Prażmowskiego. Po śmierci ks. Prażmowskiego w 1950 r., obraz został przekazany do kaplicy sióstr ze Zgromadzenia św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Ostródzie³⁷.

We wrześniu 1986 r. bp Edmund Piszcz wydał decyzję o przekazaniu wizerunku do parafii w Zielonce Pasłęckiej. 8 marca 1987 r.³⁸ obraz został uroczystie wprowadzony przez bpa Piszczę, w asyście bpa Wojciecha Ziemby u Edwarda Samsela do kościoła w Zielonce. Należy zaznaczyć, że sprowadzenie obrazu do Zielonki Pasłęckiej poprzedziły wieloletnie starania mieszkańców tej miejscowości, z których większość stanowią Wołyniacy i ich potomkowie³⁹. 26 lutego 1987 roku Administrator Apostolski Diecezji Warmińskiej ks. bp Edmund Piszcz wydał dekret ustanawiający kościół parafialny w Zielonce Pasłęckiej diecezjalnym sanktuarium Jezusa Miłosiernego.

W święto Podwyższenia Krzyża Świętego 2010 r. (14 września), podczas Mszy św. odprawianej pod przewodnictwem abpa Andrzeja Dzięgi w konkatedrze św. Jana Chrzciciela uroczystie ogłoszono świątynię Sanktuarium Cudownego Obrazu Brzozdowieckiego Pana Jezusa Ukrzyżowanego i Matki Bożej Bolesnej.

³⁵ Miejscowość położona ok. 10 km od Milatyna Nowego.

³⁶ Korona została pobłogosławiona przez Ojca Świętego Jana Pawła II w Krośnie 10 czerwca 1997 roku. Obecnie w sanktuarium w Kamionce Buskiej centralne uroczystości odpustowe odbywają się w święto Podwyższenia Krzyża Świętego i gromadzą setki pielgrzymów obrządku rzymskokatolickiego i prawosławnego z regionu nadbużańskiego oraz z odległych miejscowości. Pielgrzymi przybywają licznie również do Kamionki Buskiej w dzień Znalezienia Krzyża Świętego (3 maja), w uroczystość Zesłania Ducha Świętego, świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca), w uroczystość Wniebowzięcia NMP (15 sierpnia), Narodzenia NMP, (8 września) oraz w święto Matki Bożej Różańcowej (7 października).

³⁷ M. Okęcka-Bromkowa, *Sanktuarium Tarnorudzkiego Jezusa Miłosiernego w Zielonce Pasłęckiej*, Olsztyn 1989, s. 20.

³⁸ Od października 1986 do lutego 1987 r. obraz był konserwowany w Toruniu. Po jej zakończeniu przez 10 dni znajdował się w kościele Chrystusa Odkupiciela w Olsztynie.

³⁹ Po 1945 r. mieszkańcy Wołynia, opuszczali swoją rodzinną miejscowość i udawali się na ziemie zachodnie w Polsce. Jeden z transportów repatriantów zatrzymał się w sierpniu 1945 r. w Pasłęku. Wołyniacy przyjechali do miejscowości Grünhagen, zajęli całą wioskę i po naradzie nazwali ją Wołyńcem. W sierpniu 1948 r. miejscowość otrzymała nazwę Zielonka Pasłęcka.

Łaskami słynący wizerunek Chrystusa Ukrzyżowanego i Matki Bożej Bolesnej został przywieziony przez repatriantów z Brzozdowiec koło Lwowa⁴⁰ do Kamienia Pomorskiego w 1945 r. Od tego momentu obraz otoczony został wielkim kultem przez mieszkańców miasta.

5. Zakończenie

Od końca lat 80. XX w., w Polsce nastąpił dynamiczny rozwój pielgrzymowania i ośrodków pielgrzymkowych, w tym także sanktuariów Pańskich. Był on spowodowany przede wszystkim wyborem metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły na papieża i Jego pielgrzymek apostolskich do Ojczyzny, oraz zmianą sytuacji politycznej i religijnej po upadku ustroju komunistycznego. W sumie, w latach 1945-2010 powstało w Polsce 39 sanktuariów Pańskich (ponad 40% ogółu), z tego aż 33 Pańskich *loca sacra* powstało po 1989 r.

Przeprowadzone rozważania pozwalają stwierdzić, że sanktuaria Pańskie powstałe po zakończeniu II wojny światowej mają istotne znaczenie we współczesnej ośrodków pielgrzymkowych w Polsce. Szczególną rangę wśród analizowanych ośrodków należy przypisać sanktuarium Bożego Miłosierdzia, które są obok sanktuariów Krzyża Świętego najliczniejszą grupą sanktuariów Pańskich w Polsce. Ich powstanie wiąże się przede wszystkim z bardzo rozwiniętym od końca lat 90. XX wieku kultem Bożego Miłosierdzia w formach proponowanych przez s. Faustynę Kowalską, a także beatyfikacją i kanonizacją Apostołki Bożego Miłosierdzia.

W grupie analizowanych ośrodków pielgrzymkowych największą rangę zajmuje sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach – najprężniej rozwijające się obecnie sanktuarium w Polsce, ogłoszone w 2002 r. przez Ojca Św. Jana Pawła II światowym centrum kultu Bożego Miłosierdzia. Jest to jedyne sanktuarium o randze międzynarodowej w grupie badanych ośrodków, zaliczane obecnie do jednych z ważniejszych centrów pątniczych świata.

⁴⁰ Brzozdowce – wieś na Ukrainie, nad Dniestrem, w rejonie mikołajowskim obwodu lwowskiego. Do 1945 r. znajdował się tu łaskami słynący obraz Pana Jezusa Ukrzyżowanego – Brzozdowieckiego. Początki kultu wizerunku związane są z cudownym wydarzeniem, które miało miejsce 16 maja 1746 r., kiedy na obrazie pojawiły się krwawe „łzy”. To niezwykle wydarzenie potwierdziła grupa świadków, w tym proboszcz brzozdowiecki ks. Michał Mikoszowicz. Po zbadaniu przez specjalną komisję przebiegu wydarzeń, abp lwowski Mikołaj Ignacy Wyżycki wydał 1 kwietnia 1747 r. dekret, w którym uznał obraz za łaskami słynący i zezwolił aby był on wystawiony do publicznej czci. Obecnie w Brzozdowcach znajduje się rzymskokatolicki kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, w którym znajduje się kopia cudownego obrazu. Por. W. Mrowiński, *Wiadomość o obrazie Jezusa Ukrzyżowanego cudami słynącego w kościele Brzozdowieckim oraz opisanie łask i cudów tamże działanych*, Lwów 1886; R. Brzuchański (oprac.), *Moje miasteczko Brzozdowce. Krótka historia parafii Podwyższenia Krzyża Świętego w Brzozdowcach w Archidiecezji Lwowskiej spisana przez Jana Burlikowskiego*, Kraków 2003.

Tabela 1. Sanktuaria Pańskie powstałe w Polsce w latach 1945-2010

Lp.	miejsowość	diecezja	patronat	przedmiot kultu	nazwa sanktuarium	data erygowania sanktuarium imię i nazwisko biskupa, który wydał dekret erygujący
1.	Biała Podlaska	siedlecka	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”, figura Chrystusa Miłosiernego oraz relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	26 grudnia 2003 r. bp Zbigniew Kiernikowski
2.	Białystok	białostocka	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”, grób bł. ks. M. Sopoćko i relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	5 czerwca 2000 r. na mocy dekretu I Synodu Archidiecezji Białostockiej § 337
3.	Częstochowa (Dolina Miłosierdzia)	częstochowska	zakonny (pallotyni)	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”, relikwie Drzewa Krzyża Św. i św. s. Faustyny	Miłosierdzia Bożego	30 marca 1992 r. abp Stanisław Nowak
4.	Częstochowa	częstochowska	zakonny (misjonarze Krwi Chrystusa)	relikwie Najświętszej Krwi Chrystusa	Najświętszej Krwi Chrystusa	21 października 1999 r. abp Stanisław Nowak
5.	Dąbrowa Górnicza – Strzemięszce Wielkie	sosnowiecka	diecezjalny	obraz Najświętszego Serca Pana Jezusa, relikwie św. O. Pio	Najświętszego Serca Pana Jezusa	13 października 2002 r. bp Andrzej Śmigieński
6.	Elk	elcka	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	29 października 2005 r. bp Jerzy Mazur
7.	Gdańsk-Wrzeszcz	gdańska	zakonny (zmarłychwstancy)	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”, św. s. Faustyny Kowalskiej, kopia Czatunu Turyńskiego	Miłosierdzia Bożego	21 kwietnia 2001 r. abp Tadeusz Gocłowski
8.	Jelenia Góra	Ordynariat Polowy Wojska Polskiego	diecezjalny	relikwie Drzewa Krzyża Świętego, relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Krzyża Świętego	14 września 2006 r. bp Stefan Cichy

Lp.	miejsowość	diecezja	patronat	przedmiot kultu	nazwa sanktuarium	data erygowania sanktuarium imię i nazwisko biskupa, który wydał dekret erygujący
9.	Kalisz	kaliska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	26 września 1993 r. bp Stanisław Napięrała
10.	Kalisz	kaliska	diecezjalny	obraz Serca Pana Jezusa Miłosiernego, kopia Ciału Turynskiego	Serca Pana Jezusa Miłosiernego	19 czerwca 1998 r. bp Stanisław Napięrała
11.	Kielce	kielecka	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” oraz relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	4 listopada 2001 r. bp Kazimierz Ryczan
12.	Klebań Wielki	warmińska	zakonny (Związek Polskich Kawalerów Maltańskich)	relikwie Drzewa Krzyża Świętego	Krzyża Św.	8 września 2002 r. abp Edmund Piszcz
13.	Kraków -Łagiewniki	krakowska	diecezjalny i zakon- ny (Zgromadzenie Siostr Matki Bożej Miłosierdzia)	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” oraz grób i relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	1 listopada 1992 r. kard. Franciszek Macharski
14.	Kraków (kościół <i>Ecce Homo</i>)	krakowska	zakonny (albertynki)	obraz <i>Ecce Homo</i> namalowany przez św. Brata Alberta Chmielowskiego i relikwie św. Brata Alberta Chmielow- skiego i bł. s. Bernardyny Jabłońskiej	<i>Ecce Homo</i> Św. Brata Alberta	23 listopada 1997 r. kard. Franciszek Macharski
15.	Łomża	łomżyńska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”, relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej, relikwie św. Andrzeja Boboli	Miłosierdzia Bożego	11 kwietnia 1999 r. bp Stanisław Stefánek

16.	Lódź	łódzka	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	22 kwietnia 2001 r. abp Władysław Ziśtek
17.	Mysłibórz	szczecińsko-kamińska	zakonny (Zgromadzenie Sióstr Jezusa Miłosiernego)	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” (kopia obrazu wileńskiego) oraz relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	1 sierpnia 1993 r. abp Marian Przykucki
18.	Olecko	elcka	diecezjalny	Krzyż Misyjny	Krzyża Św.	13 maja 1994 r. bp Wojciech Ziemia
19.	Olsztyn-Nagórki	warmińska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu ufam Tobie”, relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej oraz relikwie bł. ks. Michała Sopoćko	Miłosierdzia Bożego	28 czerwca 2009 r. abp Wojciech Ziemia
20.	Olsztyn-Zatorze	warmińska	diecezjalny	Obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	5 lipca 2009 r. abp Wojciech Ziemia
21.	Ostrowiec Świętokrzyski	sandomierska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” oraz relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	27 kwietnia 2003 r. bp Andrzej Dzięga
22.	Ożarów Mazowiecki	warszawska	zakonny (pallotyni)	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	6 kwietnia 1997 r. Prymas Polski, kard. Józef Glemp
23.	Płock	płocka	zakonny (Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia)	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” oraz relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	30 kwietnia 2000 r. bp Stanisław Wielgus
24.	Poznań	poznańska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”, kopia Cätunu Turyńskiego	Miłosierdzia Bożego	22 kwietnia 2001 r. abp Juliusz Paetz

Lp.	miejsowość	diecezja	patronat	przedmiot kultu	nazwa sanktuarium	data erygowania sanktuarium imię i nazwisko biskupa, który wydał dekret erygujący
25.	Sadowie-Golgota	włocławska	zakonny (pasjoniści)	stacje Drogi Krzyżowej	Męki Pańskiej	
26.	Serpelice	drohiczyńska	zakonny (kapucyni)	kalwaria oraz krucyfiks	Męki Pańskiej	
27.	Sokołów Podlaski	drohiczyńska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” (kopia obrazu wileńskiego) oraz relikwie św. s. Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	ogłoszone jako sanktuarium przez bpa Władysława Jędruszaka w dniu 28 sierpnia 1993 r. Dekret biskupa Antoniego Dydycza z 5 października 2008 r.
28.	Sosnowiec	sosnowiecka	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” oraz relikwie św. s. Marii Faustyny Kowalskiej	Miłosierdzia Bożego	5 października 2002 r. bp Adam Śmigieński
29.	Szczecin	szczecińsko-kamieńska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	18 kwietnia 1993 r. abp Marian Przykucki
30.	Szczecin	szczecińsko-kamieńska	zakonny (chrylistowsocy)	obraz Najświętszego Serca Pana Jezusa	Najświętszego Serca Pana Jezusa	19 czerwca 1998 r. abp Marian Przykucki
31.	Świebodzin	zielonogórsko-gorzowska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	22 listopada 2008 r. bp Stefan Regmunt
32.	Toruń	toruńska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie”	Miłosierdzia Bożego	15 września 2003 r., bp Andrzej Suski

33.	Wałbrzych- Podzamcze	świdnicka	diecezjalny	relikwie Drzewa Krzyża Świętego, figura Matki Bożej Fatimskiej	Relikwii Drzewa Krzy- ża Świętego	17 września 2006 r. bp Ignacy Dec	
34.	Warszawa (katedra św. Floriana na Pradze)	warszawsko- praska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Miłosiernego „Jezu, ufam Tobie” oraz relikwie św. Agnieszki i św. Floriana	Miłosierdzia Bożego		
35.	Ziębice	wrocławska	diecezjalny	obrazy Męki Pańskiej, relikwie bł. Anieli Salawy	Męki Pańskiej	1 sierpnia 2003 r. kard. Henryk Gulbinowicz	
Sanktuaria powstałe w wyniku translokacji kultu z dawnych terenów wschodnich Rzeczypospolitej							
36.	Cewków	zamojsko- lubaczowska	diecezjalny	obraz Serca Pana Jezusa	Serca Pana Jezusa Ukrzy- żowanego		
37.	Kamień Pomorski	szczecińsko- kamieńska	diecezjalny	obraz Pana Jezusa Ukrzyżowanego i Matki Bożej Bolesnej z Brzozdowiec	Cudownego Obrazu Brzo- dowieckiego Pana Jezusa Ukrzyżowane- go i Matki Bo- żej Bolesnej	14 września 2010 r. abp Andrzej Dzięga	
38.	Kraków	krakowska	zakonny (misjonarze)	obraz Chrystusa Ukrzyżowanego – Pana Jezusa Milatyńskiego	Krzyża Św.		
39.	Zielonka Pasłęcka	elbląska	diecezjalny	obraz Chrystusa Miłosiernego	Pana Jezusa Cierpiącego	26 lutego 1987 r. bp Edmund Piszcz	

Źródło: opracowanie własne.